

7. SINIF TÜRKÇE KONU ÖZETİ

Fiil (Eylem)

Bir eylemi, bir durumu veya bir oluşu anlatan sözcüklere **fiil (eylem)** denir. Fiiller kip (zaman) ve kişi (şahıs) eklerini alarak çekimlenir.

Örnek(ler)

» gel, gör, sev, uç, bak, kalk, sor, ye, oku...

> Bir kelimenin fiil olup olmadığını anlamak için “-me /-ma” olumsuzluk ekini ya da “-mak / -mek” mastar ekini kullanırız. **Eğer bir kelimeye, “-me /-ma” olumsuzluk ekini ya da “-mak / -mek” mastar ekini getirebiliyorsak o kelime fiildir; getiremiyorsak o kelime isimdir.**

Örnek(ler)

» okudu → oku(**mak**) / oku(**ma**)dı → fiil

» uyuyor → uyu(**mak**) / uyu(**mu**)yor → fiil

» seveceğim → sev(**mek**) / sev(**me**)yeceğim → fiil

Yukarıdaki sözcüklere “-mak / -mek” veya “-ma / -me” eklerinden birini getirebiliyoruz. Bu yüzden bu sözcükler **fiildir**.

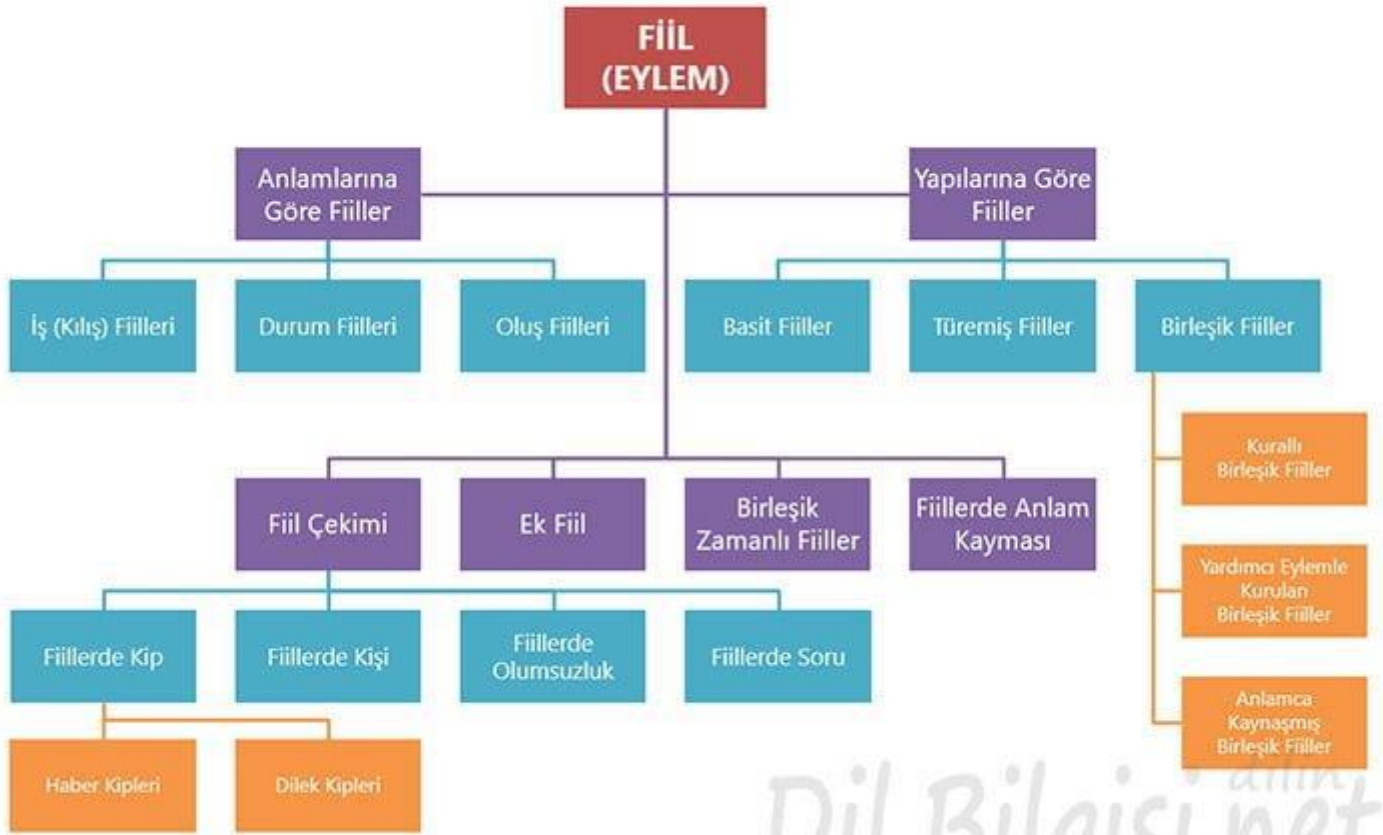
» defter → defter(**mek**) / defter(**me**) → isim

» dolaptan → dolap(**mak**) / dolap(**ma**)tan → isim

» kırmızı → kırmızı(**mak**) / kırmızı(**ma**) → isim

Yukarıdaki sözcüklere “-mak / -mek” veya “-ma / -me” eklerini getiremiyoruz. Bu yüzden bu sözcükler **isimdir**.

Fiiller konusunu anlamları ve yapıları bakımından birkaç başlık altında incelemek mümkündür:

Fiillerin Anlam Özellikleri (İş, Oluş ve Durum Fiilleri)

1. İş (Kılış) Fiili 2. Durum Fiili 3. Oluş Fiili

İş, oluş, durum ve hareket bildiren sözcüklere **fiil (eylem)** denir.

Anlamlarına göre fiiller; **iş fiilleri**, **oluş fiilleri** ve **durum fiilleri** olmak üzere üç grupta incelenir:

1. İş (Kılış) Fiilleri

Öznenin kendi isteği ile gerçekleşen ve öznenin bir nesneyi etkilediği fiillerdir. Bu fiillerde öznenin yaptığı işten etkilenen bir nesne (varlık) vardır.

Bir cümlede özneyi (yani işi yapan kişiyi) bulmak için yüklem “kim, ne?” sorularından birini sorarız. Özneyi bulduktan sonra öznenin yaptığı işten etkilenen bir nesne olup olmadığını bulmak için ise yüklem “ne, neyi, kimi?” sorularından birini sorarız. **Eğer fiille sorduğumuz “ne, neyi, kimi?” sorularından birine cevap alabiliyorsak bu fiil, iş (kılış) fiilidir.**

Örnek(ler)

» Annem bize kitap okudu.

Yukarıdaki cümlede yüklem “kim okudu?” sorusunu sorarak özneyi (annem) buluyoruz ve yüklem “**ne** okudu?” sorusunu yönelttiğimizde “kitap” cevabını alıyoruz. Bu cümlede “kitap” sözcüğü **nesne**dir ve öznenin (annenin) yaptığı işten etkilenen varlıktır. Sonuç olarak “okuma” fiili nesne alabildiği için **iş (kılış) fiilidir**.

» Kardeşim evin camını kırdı. (**neyi** kırdı? → evin camını (nesne) ⇒ iş fiili)

» anlatmak (**neyi** anlatmak? → derdini (nesne) | **ne** anlatmak? → masal (nesne) ⇒ iş fiili)

» bilmek (**neyi** bilmek? → cevabı (nesne) ⇒ iş fiili)

» görmek, sormak, dikmek, atmak, almak, dinlemek, öğrenmek...

2. Durum Fiilleri

Öznenin süreklilik gösteren bir durumunu anlatan fiillerdir. Durum fiillerinde öznenin yaptığı işten etkilenen bir nesne (varlık) yoktur. Bu yüzden **durum fiillerinde, fiille sorduğumuz “ne, neyi, kimi?” sorularından birine cevap alamayız.**

Durum fiilleri insanların bazen kendi isteğiyle bazense kendi iradesi dışında gerçekleştirdiği fiillerdir ve bitmesi için başka bir fiilin başlaması gerekir.

Örnek(ler)

» Dün gece erkenden uyumuşum.

Yukarıdaki cümlede “uyumak” fiili öznenin (ben) uyuma işi sırasındaki sürekliliğini gösterir. Ayrıca uyuma işinin bitmesi için başka bir eylemin (uyanmak) başlaması gerekmektedir. Bu cümlede yükleme “**ne** uyudu, **neyi** uyudu, **kimi** uyudu?” sorusunu yönelttiğimizde hiçbir cevap alamıyoruz. Sonuç olarak “uyumak” fiili nesne alamadığı için **durum fiilidir**.

» Arkadaşım yan binada oturuyor. (**ne**, **neyi**, **kimi** oturuyor? → cevap yok ⇒ durum fiili)

» gitmek (**ne**, **neyi**, **kimi** gitmek? → cevap yok ⇒ durum fiili)

» ağlamak (**ne**, **neyi**, **kimi** ağlamak? → cevap yok ⇒ durum fiili)

» gülmek, uyanmak, çıkmak, gitmek, yatmak, uzanmak...

3. Oluş Fiilleri

Öznenin kendi iradesi dışında geçirdiği değişimi bildiren fiillerdir. Oluş fiillerinde daha çok “**zaman içerisinde kendiliğinden olma**” söz konusudur.

Oluş fiilleri, bir durumdan başka bir duruma geçildiğini veya geçilmekte olduğunu bildirirler.

Örnek(ler)

» Sonbaharda yapraklar sararır.

Bu cümlede “sararmak” fiili, öznenin (yapraklar) zaman içerisindeki değişimini anlatır. Yapraklar yeşilden sarıya dönmüş, bir değişim yaşanmıştır. Bu değişim öznenin iradesi dışında, zaman içerisinde kendiliğinden olmuştur. “**sararmak**” fiili, öznenin isteği dışında zaman içerisinde gerçekleşen bir değişimi anlattığı için **oluş fiilidir**.

» Kuzenim, görmeyeli çok büyümüş. (Kendiliğinden oluşan değişim ⇒ oluş fiili)

» yaşlanmak, uzamak, ağarmak, paslanmak, solmak, acıkmak...

Yapılarına Göre Fiiller (Basit, Türemiş ve Birleşik Fiiller)

1. Basit Fiiller 2. Türemiş Fiiller 3. Birleşik Fiiller (Kurallı Birleşik Fiiller, Yardımcı Eylemle Kurulan Birleşik Fiiller, Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiiller)

Yapı bakımından fiiller; **basit fiiller**, **türemiş fiiller** ve **birleşik fiiller** olmak üzere üç grupta incelenir:

1. Basit Fiiller

Yapım eki almamış fiillerdir. Fiil köklerine gelen çekim ekleri, fiillerin anlamını değiştirmediği için basit fiiller çekim eki alabilir. Yapım eki almadıklarından bunlar daima kök durumunda bulunur.

Örnek(ler)

git	-	miş	-	ler	-	di
fiil kökü	öğrenilen geçmiş zaman kip eki		kişi eki		duyulan geçmiş zaman kip eki	
	çekim eki					

Yukarıdaki örnekte “git-” fiilinin aldığı “-miş”, “-ler” ve “-di” eklerinin tümü çekim ekidir. “git-” fiili hiçbir yapım eki almamıştır. Bu yüzden “git-” fiili **basit fiildir**.

» Sabahları erken **kalkar**.

Bu cümlede “kalk-” fiili “-(a)r” geniş zaman kip ekini almıştır. Kip ekleri çekim ekidir. “Kalk-” fiili çekim eki dışında hiçbir ek almadığından **basit fiildir**.

» Her gün kitap **okumalısınız**.

Bu cümledeki “oku-” fiili gereklilik kip eki (-malı) ve kişi eki (-sınız) almıştır. Hiçbir yapım eki almadığı, sadece çekim eki aldığı için “okumalısınız” fiili yapısına göre **basit fiildir**.

» Kış bu yıl erken **gelecekmış**.

Bu cümlede “gel-” fiili gelecek zaman kip eki (-ecek) ve duyulan geçmiş zaman kip eki (-miş) almıştır. Dolayısıyla basit yapılı bir fiildir.

2. Türemiş Fiiller

Bir ya da birden fazla yapım eki almış fiillere **türemiş fiil** denir. Türemiş fiiller, aynı zamanda **fiil gövdesidir**. Türemiş fiiller, iki şekilde oluşur:

- İsim veya isim soylu sözcüklerden türetilmiş fiiller
- Fiil kök veya gövdelerinden türetilmiş fiiller

2.1. İsimden Türemiş Fiiller

İsim veya isim soylu sözcüklere yapım eki getirilerek türetilen fiillerdir.

Örnek(ler)

güzel	-	leş	-	miş
isim kökü	isimden fiil yapan ek		öğrenilen geçmiş zaman kip eki	
	yapım eki		çekim eki	

Yukarıdaki örnekte “güzelleşmiş” sözcüğünün kökü “güzel”dir. Bu isim “-leş” yapım ekini alarak “güzelleş(mek)” fiilini oluşturmuştur. “-leş” eki bir isimi fiil haline getirmiştir. “güzelleşmiş” sözcüğü yapım eki aldığı için **türemiş fiildir**.

» gözle-, azal-, kana-, benimse-, sula-, sivril-...

Yukarıdaki kelimelerde altı çizili ekler isimlere gelerek onları fiil yapmıştır. İsimlere gelerek fiil türeten bu ekler, eklendikleri sözcüğün anlamını değiştirmiştir, bu yüzden bu ekler yapım ekleridir. Yukarıdaki fiillerin tümü isimden fiil yapım eklerini aldıkları için **türemiş fiildir**.

2.2. Fiilden Türemiş Fiiller

Fiil kök veya gövdelerine yapım eki getirilerek türetilen fiillerdir.

Örnek(ler)

sev	–	il	–	ir
fiil kökü		fiilden fiil yapan ek		geniş zaman kip eki
		yapım eki		çekim eki

Yukarıdaki örnekte “sevilir” sözcüğünün kökü “sev(mek)” fiilidir. Bu fiil “-il” yapım ekini alarak “sevil(mek)” fiilini oluşturmuştur. “-il” eki “sev-” fiilinin anlamını değiştirerek yeni bir fiil haline getirmiştir. “sevilir” sözcüğü yapım eki aldığı için **türemiş fiildir**.

» çıkar-, söndür-, kanat-, sarıl-, giriş-, görün-...

Yukarıdaki kelimelerde altı çizili ekler fiillere gelerek onları yeni fiillere dönüştürmüştür. Fiillere gelerek fiil türeten bu ekler, eklendikleri fiilin anlamını değiştirmiştir, bu yüzden bu ekler yapım ekleridir. Yukarıdaki fiillerin tümü fiilden fiil yapım eklerini aldıkları için **türemiş fiildir**.

3. Birleşik Fiiller

Yeni bir eylemi karşılamak üzere, en az iki sözcüğün bir araya gelmesiyle oluşan fiillere **birleşik fiil** denir. Birleşik fiili oluşturan kelimeler biri veya her ikisi fiil olabilir. Ama en az biri fiil olmalıdır.

Birleşik fiiller üç grupta incelenir:

3.1. Kurallı Birleşik Fiiller

İki fiilin belli kurallara göre birleşmesiyle oluşan birleşik fiillerdir. Kurallı birleşik fiiller de kendi anlamından uzaklaşarak ana fiile “yeterlik, tezlik, yaklaşma, sürerlik” gibi anlamlar katar. Kurallı birleşik fiiller her zaman birleşik yazılır.

Kurallı birleşik fiiller dörde ayrılır:

3.1.1. Yeterlilik Fiili

Bir fiile “ebil(mek)” yardımcı fiili getirilerek yapılır. Cümleye “gücü yetme” veya “olasılık” anlamı katar. Soru olarak kullanıldığı bazı durumlarda ise “rica” anlamı katar.

Örnek(ler)

» Öğretmeniyle konuşabilmiş.

cümlesinde “konuşabilmek” sözcüğü yeterlilik birleşik fiilidir. “Bilmek” fiili normalde “bir şey üzerinde bilgisi olmak” anlamı taşır. Ancak burada bu anlamı yitirerek “konuşmak” fiiline ”gücü yetebilme, yapabilme” anlamı katmıştır.

» Babam iki bavulu aynı anda taşıyabiliyor. (Gücü yetme)

» Bu yıl kış geç gelebilir. (İhtimal)

» Mektubu okuyabildin mi? (Gücü yetme, yapabilme)

» Biraz daha sessiz olabilir misiniz? (Rica)

> Yeterlilik fiilinin olumsuzu iki şekilde yapılır:

Yeterlilik fiili gücü yetmezlik, yapamama anlamı taşıyorsa “ebilmek” yardımcı fiilinin “bilmek” kısmı atılır, onun yerine “-ma, -me” olumsuzluk eki “ama(mak), eme(mek)” şeklinde getirilir:

Başarabilirim → Başaramam

Açabilirim → Açamam
Okuyabilir → Okuyamaz

Yeterlilik fiili güçü yetmezlik, yapamama ihtimali içeriyorsa :

Yazabilirim → Yazamayabilirim
Gelebilirim → Gelemeyebilirim

3.1.2. Tezlik Fiili

Bir fiile “iver(mek)” yardımcı fiili getirilerek yapılır. Cümleye “çabukluk (tezlik), birdenbirelik ve kolaylık ” anlamı katar.

Örnek(ler)

» Penceredeki güvercin pır diye uçuverdi.

cümlesinde “uçuvermek” sözcüğü tezlik birleşik fiilidir. “Vermek” fiili normalde “yakınındaki nesneyi başkasına iletme, ulaştırmak” anlamı taşır. Ancak burada bu anlamı yitirerek “uçmak” fiiline “birdenbire uçu” anlamı katmıştır.

» Dağ gibi bulaşığı yıkayıverdi. (Çabukluk)

» Öğretmenimiz zor soruyu çözüverdi. (Kolayca)

> Tezlik fiilinin olumsuz iki şekilde yapılır: “-ma, -me” olumsuzluk eki ya yardımcı fiilden sonra getirilir ya da ana fiilden sonra getirilir.

“ebilmek” yardımcı fiilinin “bilmek” kısmı atılır, onun yerine “-ma, -me” olumsuzluk eki “ama(mak), eme(mek)” şeklinde getirilir:

<u>Olumlu</u>	<u>1. Olumsuz</u>	<u>2. Olumsuz</u>
Alıverdi	Alıvermedi	Almayıverdi

Ancak iki olumsuz biçim arasında anlam farkı vardır. Birinci olumsuz biçiminde “tezlik” anlamı ağırlıktadır. İkinci olumsuz biçiminde ise “önemsememe” anlamı ön plandadır.

3.1.3. Sürerlik (Süreklilik) Fiili

Ana fiile “edur(mak)”, “ekal(mak)” ve “egel(mek)” yardımcı fiillerinin getirilmesiyle oluşur. Cümlelere işin, oluşun hareketin bitmediği, devam ettiği anlamı katar.

Örnek(ler)

» Siz resimli kitaplara bakadurun.

cümlesinde “bakadurmak” sözcüğü sürerlik birleşik fiilidir. “Bakmak” ana fiiline “adurmak” getirilerek “bakadurmak” fiili elde edilmiştir. Fiilde “bakmaya devam edin” anlamı vardır.

» Koltuğun üzerinde uyuyakalmış.

» Bu gelenek nesilden nesile süregelmiş.

> Sürerlik fiilinin olumsuz biçimi yoktur.

3.1.4. Yaklaşma Fiili

Bir fiile “eyaz(mak)” yardımcı fiili getirilerek yapılır. Fiile “hemen hemen, az kalsın” anlamı katar. Fiilin gerçekleşmesine çok yaklaştığı anlamı taşıdığı için buna “yaklaşma fiili” adı verilmiştir.

Örnek(ler)

- » Bir genç havuzda boğulayazdı.
- cümlesinde “boğulayazmak” sözcüğü yaklaşma birleşik fiilidir. “Boğulmak” ana fiiline “ayazmak” getirilerek oluşturulmuştur. Fiilde “az kalsın boğuluyordu, boğulmaya çok yaklaştı” anlamı vardır.
- » Kardeşim yolda yürürken düşeyazdı.

> Yaklaşma fiilinin olumsuz biçimi yoktur.

3.2. Yardımcı Eylemle Yapılan Birleşik Fiiller

İsim soylu sözcüklerden sonra gelen “**etmek, olmak, kılmak, eylemek ve buyurmak**” yardımcı eylemlerinin kendisinden önceki isimle birleşmesiyle oluşur.

Örnek(ler)

- » Sevdiğim için bu mesleği tercih ettim.
- » Sınavdan yüksek puan alınca mutlu oldu.
- » Adam, etrafındakilere sürekli emir buyuruyordu.
- » Mevla bize yardım eylesin.
- » Dili sade kullanarak sözü etkili kılmış.

NOT Yardımcı eylemle birleşik fiil oluşturulurken ses türemesi veya ses düşmesi olursa yardımcı fiile isme bitişik yazılır.

Örnek(ler)

- » Ayrılığın acısını derinden hissetti. (his + etmek → hissetmek)
- » Marketi oğluna devretti. (devir + etmek → devretmek)

3.3. Deyimleşmiş (Anlamca Kaynaşmış) Birleşik Fiiller

En az iki sözcüğün genelde gerçek anlamından uzaklaşarak kaynaşmasıyla oluşan fiillerdir. Deyimler anlamca kaynaşmış birleşik fiiller grubuna girer.

Örnek(ler)

- » Odunların depoya taşınmadığını görünce küplere bindi.
- cümlesinde “küplere binmek” sözünde “küp” sözcüğü ile “binmek” fiili anlamca kaynaşıp kalıplaşmıştır. Bu sözcükler gerçek anlamından uzaklaşıp mecazlaşarak bir deyim oluşturmuştur. Dolayısıyla “küplere binmek” sözü deyimleşmiş (anlamca kaynaşmış) birleşik fiildir.
- » Onun söylediklerine artık kulak asmıyorum.
- » Masanın üzerindeki gazetelere göz gezdirdi.
- » Bunları söylemeye dilim varmıyor.

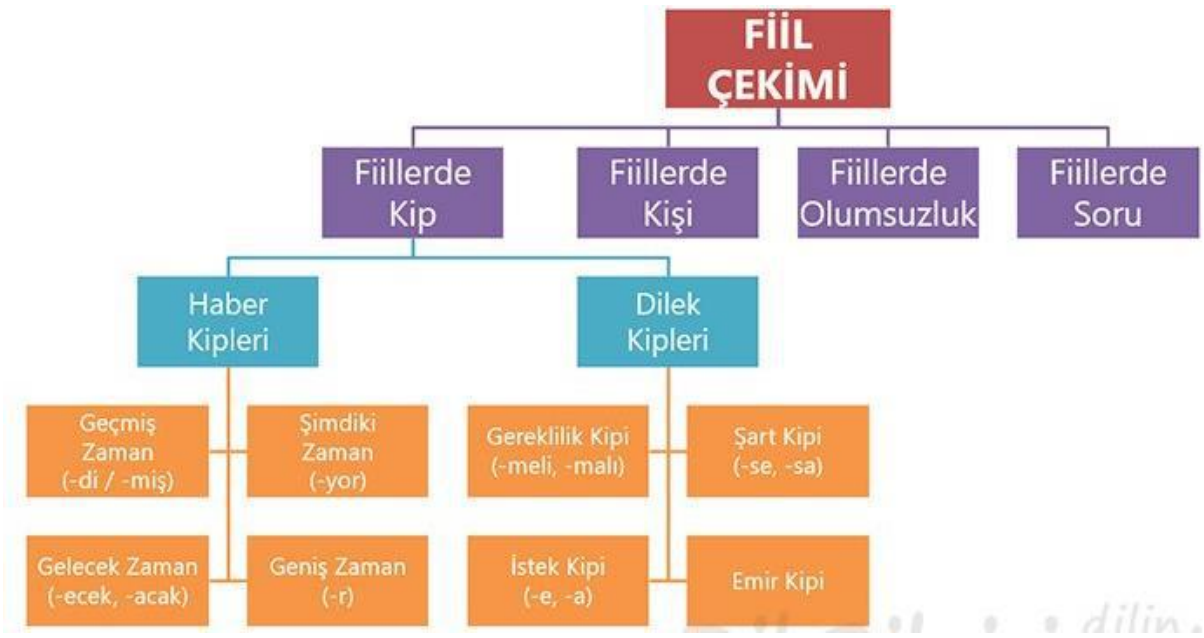
Fiil Çekimi (Fiillerde Kip, Kişi, Olumsuzluk ve Soru)

1. Fiillerde Kip (Haber Kipleri, Dilek Kipleri) 2. Fiillerde Kişi 3. Fiillerde Olumsuzluk 4. Fiillerde Soru

Çekimli Fiil Nedir?

Çekimli fiil, belirli bir zaman ya da dileği kişiyle birlikte gösteren fiillere denir. Çekimli fiil, kişi ve kip ekleri yardımıyla çekimlenir. İkinci tekil kişi emir kipi çekimi hariç bütün fiiller çekim eki alır. Fiil çekim ekleri, fiil kök veya gövdelerine eklenerek, fiillerin zamanını, yapılaş şeklini ve şahsını (eylemi yapan kişiyi) belirtirler.

Fiil çekimini fiillerde kip, **fiillerde zaman**, **fiillerde olumsuzluk** ve **fiillerde soru** olmak üzere dört ana başlıkta inceleyebiliriz:

1. Fiillerde Kip

Eylemin gösterdiği kılış, durum veya oluşun zamana bağlı olarak nasıl gerçekleştiğini veya gerçekleşeceğini gösteren söyleyiş kalıplarına **kip** adı verilir.

Türkçede kipler, haber ve dilek kipleri olmak üzere ikiye ayrılır:

1.1. Bildirme (Haber) Kipi Ekleri

Belirli bir **zaman** anlamı taşıyan kiplerdir. Haber kipleri, fiilin geçmişte yapıldığını, her zaman yapıldığını, yapılmakta olduğunu veya gelecekte yapılacağını haber verir.

Dilimizde **4 temel zaman** vardır, bunlar:

1) Geçmiş zaman

- a) Bilinen (görülen / belirli) geçmiş zaman
- b) Öğrenilen (duyulan / belirsiz) geçmiş zaman

2) Şimdiki zaman

3) Gelecek zaman

4) Geniş zaman (Tüm zamanları kapsar.)

1.1.1. Geçmiş Zaman Eki (-di, -miş)

Eylemin geçmişte yapıldığını bildiren zamandır. **Bilinen (görülen / belirli)** geçmiş zaman ve **öğrenilen (duyulan / belirsiz)** geçmiş zaman olmak üzere ikiye ayrılır.

a) Bilinen (Görülen / Belirli) Geçmiş Zaman Eki (-di / -dı / -du / -dü / -ti / -tı / -tu / -tü)

Görülen, tanık olunan, bilinen veya yapıldığından emin olunan geçmişe ait bir eylemin anlatılmasında veya bildirilmesinde kullanılır.

Örnek(ler)

- » Dün tüm ödevlerimi bitirdim. (Bilinen)
- » Elleri güzelce yıkadı. (Görülen, tanık olunan)
- » Ayak sesleri yaklaşıyor, geldiler. (Duyularla kesinleşmiş)
- » Cumhuriyet 1923'te kuruldu. (Bilimsel kesinlik)

b) Öğrenilen (Duyulan / Belirsiz) Geçmiş Zaman Eki (-muş / -miş / -muş / -müş)

Görülmeyen, başkasından duyulan veya bittikten sonra fark edilen geçmişe ait bir eylemin anlatılmasında veya bildirilmesinde kullanılır.

Örnek(ler)

- » İstanbul'a dün epeyce kar yağmış. (Başkasından öğrenilmiş.)
- » Ben görmeyeli epey büyümüşsün. (Sonradan fark edilmiş.)
- » Keloğlan bir de bakmış ki... (Masal üslubu. Masal ve fıkra anlatım biçiminde de "başkasından öğrenilme" anlamı vardır.)

1.1.2. Şimdiki Zaman Eki (-yor)

Halen yapılmakta olan, henüz tamamlanmamış bir eylemin anlatılmasında veya bildirilmesinde kullanılır.

Örnek(ler)

- » Bahçede çiçekleri suluyor.
- » Bu problemi bir türlü çözemiyorum

1.1.3. Gelecek Zaman Eki (-ecek / -acak)

Gelecek zaman içerisinde bir eylemin bildirilmesinde kullanılır.

Örnek(ler)

- » Yarın hastaneye gideceğim.
- » İşe yarın başlayacaksın.
- » Bu toplantıya onu çağırılmayacağız.

1.1.4. Geniş Zaman Eki (-r / -(a)r / -(e)r / -(ı)r / -(i)r / -(u)r / -(ü)r)

Eylemin geçmiş, şimdiki ve gelecek zamanların tümüne ait olduğunun, yani her zaman tekrarlandığının bildirilmesinde ve genel yargıları anlatmakta kullanılır.

Örnek(ler)

- » Akşamları kitap okurum.
- » Her yaz köyümüze gideriz.
- » Dünya, Güneş'in etrafında döner.

1.2. Dilek Kipi Ekleri

Bir dileği, bir isteği, tasarlanan bir hareketi anlatan kiplerdir. Dilek kiplerinde zaman anlamı yoktur. Dilek kipleri dörde ayrılır, bunlar:

- 1) Gereklilik kipi
- 2) Şart kipi
- 3) İstek kipi
- 4) Emir kipi

1.2.1. Gereklilik Kipi (-meli / -malı)

Eylemin yapılmasının gerekli veya zorunlu olduğunu ifade eder.

Örnek(ler)

- » Ödevlerini zamanında yap**malısın**.
- » Saha çok çalış**malıyım**.

> Gereklilik kipi bazen cümleye ihtimal anlamı katabilir.

Örnek(ler)

- » İstanbul'a varmış ol**malı**. (ihtimal)

1.2.2. Koşul (Şart) Kipi (-se / -sa)

Fiil kök veya gövdesine gelerek söz konusu olan işin dileğe ve şarta bağlı olduğunu bildirilmesini sağlar.

Örnek(ler)

- » Ödevlerini bitirsen dışarı çıkmaya izin verebilirim. (şart)
- » Bu akşam sinemaya gitsek. (dilek)

1.2.3. İstek Kipi (-e, -a)

Cümleye istek, dilek, temenni anlamı katar. Cümle içerisinde genelde “-elim, -eyim” şeklinde kişi eklerini almış haliyle karşımıza çıkar.

Örnek(ler)

- » Eğri oturup, doğru konuş**alım**.
- » Doğum gününe eski arkadaşlarımı da çağır**ayım**.

1.2.4. Emir Kipi (–)

Eylemin yapılması gerektiğini emir şeklinde bildirir. Emir kipinin eki yoktur, kişi ekleriyle çekimlenir. Birinci tekil ve birinci çoğul şahsın emir çekimi yoktur.

Örnek(ler)

- » Biraz acele edin.
- » Bu konuyu sessizce dinleyin.
- » Kapalı alanlarda sigara içmeyiniz.

2. Fiillerde Kişi

Fiilde bildirilen iş, oluş ya da durumun kim tarafından yapıldığını belirten eklerdir. Kişi ekleri, cümlede işi yapanı yani özneyi bildirir. Kişi ekleri, fiillerde kip eklerinden sonra gelir.

Örnek(ler)

- » Bugün bir saat kitap okud**um**.
cümlesinde “okumak” fiiline getirilen “-m” eki, fiilin kim tarafından (1. tekil kişi – ben) yapıldığını bildirmektedir.
- » Memleketten dün akşam dönd**ük**.
- » Yerlere çöp almay**ımız**.

Kişi (Şahıs)	Fiil – Kip – Kişi Eki	Kişi (Şahıs)	Fiil – Kip – Kişi eki
1. tekil kişi (ben)	Gel – di – m	1. tekil kişi (ben)	Oku – malı – y – ım
2. tekil kişi (sen)	Gel – di – n	2. tekil kişi (sen)	Oku – malı – sın
3. tekil kişi (o)	Gel – di	3. tekil kişi (o)	Oku – malı
1. çoğul kişi (biz)	Gel – di – k	1. çoğul kişi (biz)	Oku – malı – y – ız
2. çoğul kişi (siz)	Gel – di – niz	2. çoğul kişi (siz)	Oku – malı – sınız
3. çoğul kişi (onlar)	Gel – di – ler	3. çoğul kişi (onlar)	Oku – malı – lar

3. Fiillerde Olumsuzluk

İşin, oluşun veya hareketin yapıldığını veya yapılabileceğini bildiren fiillere **olumlu fiil**, işin oluşun veya hareketin yapılmadığını veya yapılamayacağını bildiren fiillere **olumsuz fiil** denir.

Örnek(ler)

- » Kitap okuyacağım. (olumlu)
- » Kitap okumayacağım. (olumsuz)

> Fiillerin olumsuz biçimleri, kip ve kişi ekinden önce “-me, ma” eki getirilerek yapılır.

OLUMLU	OLUMSUZ	TÜRÜ
gittik	git medik	görülen geçmiş zamanın olumsuzu
yanmışız	yan mamışız	duyulan geçmiş zamanın olumsuzu
geleceksin	gel meyeceksin	gelecek zamanın olumsuzu
duysalar	duy masalar	şart kipinin olumsuzu
sevelim	sev mayelim	istek kipinin olumsuzu
okumalıyız	oku mamalıyız	gereklilik kipinin olumsuzu
bırak	bırak ma	emir kipinin olumsuzu

> **Geniş zamanın olumsuzunda** diğer kiplerden farklı bir durum vardır. Diğer kiplere olumsuzluk eki (-ma, -me) getirildiğinde zaman eki düşmezken, geniş zamanda zaman eki düşer ve 1. tekil ve 1. çoğul kişi haricindeki kişilerde olumsuzluk eki “-maz, -mez” şeklinde kullanılır.

OLUMLU	OLUMSUZ
geldim	gelmedim
geleceğim	gelmeyeceğim
gelirim	gelmem
gelirsin	gelmezsin
gelir	gelmez
gelirsiniz	gelmezsiniz
geliriz	gelmeyiz
gelirler	gelmezler

► Şimdiki zaman kipinin olumsuzu yapılırken, “-yor” ekinin etkisiyle, “-me, -ma”olumsuzluk eki daralarak “-mı, -mi, -mu, -mü” olur.

Örnek(ler)

- » seviyorum → sevmeyorum → sevmiyorum
- » bakıyorum → bakmayorum → bakmıyorum
- » görüyorum → görmeyorum → görmüyorum

4. Fiillerde Soru

Fiiller, kendinden sonra eklenen “mı, mi, mu, mü” soru ekleriyle soru anlamı kazanır. “mi” soru eki, kendinden önce gelen sözcüklerden ayrı, kendinden sonra gelen eklerle ise bitişik yazılır.

Örnek(ler)

- » Oralara da bahar geldi mi?
- » Sen dün okula gelmiş miydin?
- » Beyefendi, bakar mısınız?

Fiillerde Anlam Kayması

Fiiller, gerçekleştiği zamana göre haber kipi ekleri; bildirdikleri dilek, istek veya tasarıya göre ise dilek kipi ekleri alırlar. Bir cümlede fiilin aldığı kip veya zaman ekiyle cümlenin anlamındaki zaman veya kipin farklı olmasına **fiilde anlam / zaman kayması** denir.

Örnek(ler)

» İstanbul'a gidiyorum.

Bu cümlede fiil, **şimdiki zaman kip ekini** almıştır ve şu anda İstanbul'a gidilmekte olduğu anlamı vardır.

» **Haftaya** İstanbul'a gidiyorum.

Bu cümlede ise fiil, **şimdiki zaman kip ekini** almıştır ancak "haftaya" sözcüğü, İstanbul'a gitme eyleminin henüz yapılmadığı, **gelecek zamanda** yapılacağı anlamı katmıştır. Fiilin aldığı ekteki zamanla kastettiği zaman farklı olduğu için bu cümlede **anlam kayması** vardır.

Fiillerde Anlam (Zaman) Kayması Örnekleri

» Atatürk 19 Mayıs'ta Samsun'a çıkar. (çıkmiş)

Bu cümlede fiil, **geniş zaman ekini** almıştır fakat eylem geçmiş zamanda yapılmıştır.

» **Her sabah** bir saat koşuyorum. (koşarım)

Bu cümlede fiil, **şimdiki zaman ekini** almıştır fakat eylem her sabah tekrarlanmaktadır ve **geniş zaman** anlamı taşımaktadır.

» Masama not bırakan Ahmet ol**acak**. (olmalı)

Bu cümlede fiil, **gelecek zaman ekini** almıştır; cümle **gereklilik** anlamı taşımaktadır.

» Tabağındaki yemeği bitire**ceksin**. (bitir)

Bu cümlede fiil, **gelecek zaman ekini** almıştır; cümle **emir** anlamı taşımaktadır.

» Hepinize kolay gelsin. (gele)

Bu cümlede fiil, **emir kipi ekini** almıştır; cümle **istek** anlamı taşımaktadır.

» Buyurun, kime bakt**ınız**? (bakıyorsunuz)

Bu cümlede fiil, **görülen geçmiş zaman ekini** almıştır; cümle **şimdiki zaman** anlamı taşımaktadır.

» Sınavda başarılı olmak için dersi dikkatli dinley**eceksin**. (dinlemelisin)

Bu cümlede fiil, **gelecek zaman ekini** almıştır; cümle **gereklilik** anlamı taşımaktadır.

» **Yarın sabah** yola çık**arım**. (çıkacağım)

Bu cümlede fiil, **geniş zaman ekini** almıştır; cümle **gelecek zaman** anlamı taşımaktadır.

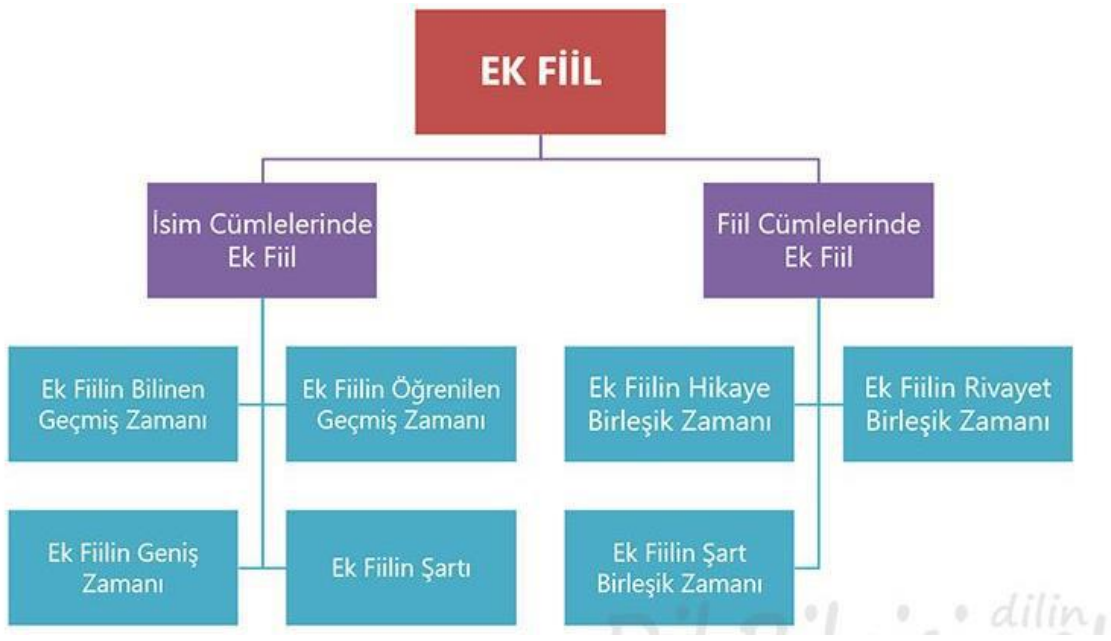
Ek Fiil

1. İsim Cümlelerinde Ek Fiil (İsim Soylu Sözcükleri Yüklem Yapmak) 2. Fiil Cümlelerinde Ek Fiil (Basit Zamanlı Fiilleri Birleşik Zamanlı Yapmak)

İsim ve isim soylu sözcüklerin yüklem görevinde kullanılmasını sağlayan, ayrıca eklendiği **çekimli fiilleri**, birleşik zamanlı fiil yapan ek biçimindeki yardımcı eyleme **ek fiil (ek eylem)** denir. Ek fiil mastar olarak anlamı olmayan "-**i(mek)**" fiilidir. Konuşmada ve yazmada ek fiildeki "-i" genellikle düşer.

➤ **Ek fiilin iki görevi vardır:**

1. İsim ve isim soylu sözcüklere eklenerek onları yüklem yapmak
2. Çekimlenmiş (basit zamanlı) fiillere eklenerek onları birleşik zamanlı yapmak

1. İsim Soylu Sözcükleri Yüklem Yapmak (İsim Cümlelerinde Ek Fiil)

İsimler ve isim soylu sözcükler (zamir, sıfat, zarf, edat) ek fiil olarak cümlede yargı bildirir duruma gelirler, yüklem olurlar.

EK BİLGİ İsim soylu sözcüklerin ek fiil olarak yüklem oldukları cümlelere **isim cümleleri** denir.

> İsim cümlelerinde **ek fiil**, dört kiple çekimlenir:

1. Görülen (Bilinen) Geçmiş Zaman (idi)
2. Duyulan (Öğrenilen) Geçmiş Zaman (imiş)
3. Geniş Zaman (idir)
4. Şart Kipi (ise)

1.1. Ek Fiilin Görülen Geçmiş Zamanı

Bahsedilen duruma tanık olma anlamı taşır. İsimlere “**idi**” getirilerek yapılır, getirildiği sözcüğe göre “-dı / -di / -du / -dü / -tı / -ti / -tu / -tü” şeklinde kullanılabilir.

Örnek(ler)

İSİM SOYLU SÖZCÜK	EK FİİL	KİP EKİ	KİŞİ EKİ
» güzel	i	di	m
			n
			—
			k
			niz
			ler

» İlkokulda çalışkan bir **öğrenciydim**. (öğrenci **idim**)

Bu cümlede “öğrenci” kelimesi isim soylu bir kelimedir, fiil değildir. Bu sözcük ek fiilin bilinen geçmiş zaman eki olan “idi”yi alarak yüklem olmuştur.

» Dün hava çok **soğuktu**. (soğuk **idi**)

Bu cümlede “soğuktu” sözcüğü cümlenin yüklemidir. “soğuk” sözcüğü fiilleri ayırt etmekte kullandığımız “-mek / -mak” eklerinden birini alamaz, dolayısıyla fiil değildir. Unutmayalım ki bir isim veya isim soylu sözcük yüklem olmuşsa mutlaka ek fiil almıştır. Buradaki “-tu” eki, ek fiilin görülen geçmiş zaman eki olan “idi”nin sertleşmiş halidir.

» Dün akşam kapımı çalan **bizdik**. (biz **idik**)

Bu cümlede “biz” sözcüğü kişi **zamir**idir, yani isim soylu bir sözcüktür ve ek fiil olarak yüklem olmuştur.

» Son günlerde biraz yorgun **gibi**di. (gibi **idi**)

Bu cümlede “gibi” sözcüğü edattır, yani isim soylu bir sözcüktür ve ek fiil olarak yüklem olmuştur.

» Geçen sene daha **çalışkandım**. (çalışkan **idim**)

» Bugün sınıfta sadece on öğrenci **vardı**. (var **idi**)

1.2. Ek Fiilin Öğrenilen Geçmiş Zamanı

Bahsedilene duyma, öğrenme, sonradan fark etme anlamı taşır. İsimlere “**imiş**” getirilerek yapılır, getirildiği sözcüğe göre “-miş / -miş / -muş / -müş” şeklinde kullanılabilir.

Örnek(ler)

İSİM SOYLU SÖZCÜK	EK FİİL	KİP EKİ	KİŞİ EKİ
» güzel	i	miş	im
			sin
			—
			iz
			siniz
			ler

» Eskiden de çok **güzelmişsiniz**. (güzel **imişsiniz**)

Bu cümlede “güzel” kelimesi isimdir. Bu sözcük ek fiilin duyulan geçmiş zaman eki olan “imiş”i alarak yüklem olmuştur.

» En çok istediği hediye, **cep telefonumuş**. (cep telefonu **imiş**)

Bu cümlede “cep telefonumuş” söz öbeği bir isim tamlamasıdır ve ek fiil olarak yüklem olmuştur.

» Bir haftadır **yurt dışındaymışsın**. (yurt dışında **imişsin**)

» Bebekken çok **yaramazmışım**. (yaramaz **imişim**)

» Bir **varmış**, bir **yokmuş** (var **imiş** , yok **imiş**)

1.3. Ek Fiilin Geniş Zamanı

Bahsedilen durumun her zaman gerçekleştiği anlamı vardır.. İsimlere “**idir**” getirilerek yapılır, fakat ek fiilin geniş zamanında “**idir**” eki genellikle düşer ve kişi ekleri ek fiil eki olarak kullanılır. Bu yüzden ek fiili geniş zaman eklerini “-im, -sin, idir, -iz, -siniz, -lerdir /-dirler” olarak sayabiliriz.

Örnek(ler)

İSİM SOYLU SÖZCÜK	EK FİİL	KİP EKİ	KİŞİ EKİ
» güzel	i	-	im (dir)
		-	sin (dir)
		dir	-
		-	iz (dir)
		-	siniz (dir)
		dir	ler / ler(dir)

» Buraya çöp dökmek **yasaktır**.(yasak **idir**)

Bu cümlede “yasak” kelimesi isimdir. Bu sözcük ek fiilin geniş zaman eki olan “**idir**”i alarak yüklem olmuştur.

» Demek siz de **İstanbulsunuz**.

Bu cümlede “İstanbul” sözcüğü ek fiilin geniş zaman eklerinden “-siniz” ekini alarak yüklem olmuştur.

NOT Ek fiilin geniş zaman eki olan “**idir**” bazen cümlede kullanılmaz, cümleden düşer. Bu durumda yüklem, ek fiille çekimlenmiş kabul edilir.

Örnek(ler)

» O da en az senin kadar **çalışkan**. (çalışkan**dır** / çalışkan **idir**)

» Yeni evimiz **iki katlı**. (iki katlı**dır** / iki katlı **idir**)

UYARI Ek fiilin geniş zaman eki olan “-im” eki, iyelik eki olan “-im” veya 1. tekil şahıs eki olan “-im” ile karıştırılmamalıdır.

Örnek(ler)

» Dünkü maçta yere düşünce **dizim** kanadı.

Bu cümlede “diz” kelimesine eklenen “-im” eki, eklendiği ismin bir varlığa ait olduğunu bildirir. Bu yüzden **iyelik (aitlik) eki**dir.

» Vakit epey geç oldu, artık ben de **gideyim**.

Bu cümlede “-im” eki “gitmek” fiiline eklenmiştir ve fiilin kim tarafından yapıldığını bildirir. Bu yüzden **kişi (şahıs) eki**dir.

» Yaklaşık on senedir **öğretmenim**.

Bu cümlede “-im” eki “öğretmen” sözcüğüne eklenmiştir ve bir sime eklenerek onu yüklem yapmıştır. Bu yüzden **ek fiildir**.

1.2. Ek Fiilin Şartı

Ek fiilin şart kipi, ek fiilin diğer kiplerinden farklı olarak eklendiği isim ve isim soylu sözcükleri yüklem yapmaz, cümleye şart (koşul) anlamı katar. İsimlere “ise” getirilerek yapılır, getirildiği sözcüğe göre “-sa / -se” şeklinde kullanılabilir.

Örnek(ler)

İSİM SOYLU SÖZCÜK	EK FİİL	KİP EKİ	KİŞİ EKİ
» güzel	i	se	m
			n
			—
			k
			niz
			ler

» **Hastaysanız** doktora gidiniz.(hasta **iseniz**)

Bu cümlede “hasta” kelimesi isimdir. Bu sözcük ek fiilin şart eki olan “ise”yi almıştır.

» Hava güzelse yürüyüşe çıkalım. (güzel **ise**)

» Bakarsan bağ olur, bakmazsan dağ olur. (bakar **isen** / bakmaz **isen**)

NOT Ek fiilin şart eki, ayrı bir sözcük gibi de yazılabilir.

Örnek(ler)

» Hava soğuk **ise** dışarıda çok durma.

UYARI Ek fiilin şart eki olan “ise”, bağlaç olan “ise” ile karıştırılmamalıdır. Ek fiil olan “ise” cümleye koşul (şart) anlamı katar ve olumsuz yapılabılır; bağlaç olan “ise” cümleye şart anlamı değil karşılaştırma anlamı katar ve olumsuz yapılamaz.

Örnek(ler)

» Kitabımı getirmişim, defterim **ise** evde kalmış.

(Kitabımı getirmişim, defterim ~~değil~~ **ise** evde kalmış.)

Bu cümlede “ise”, cümleye karşılaştırma anlamı katmıştır ve olumsuz yapılamaz. Bu yüzden **bağlaçtır**.

» Elindekiler ağır **ise** yardım edebilirim.

(Elindekiler ağır ~~değil~~ **ise** yardım edebilirim.)

Bu cümlede “ise”, cümleye şart anlamı katmıştır ve olumsuz yapılabılır. Bu yüzden **ek fiildir**.

Ek Fiilin Olumsuzu

İsim cümlelerinde ek eylemin olumsuzu “**değil**” edatıyla yapılır. “değil” olumsuzluk edatı isimle ek fiil arasına eklenir.

Örnek(ler)

- » Bayramda yollar **kapalıymış**. (kapalı **imiş**) → **olumlu**
- Bayramda yollar **kapalı değilmiş**. (kapalı değil **imiş**) → **olumsuz**
- » Evimiz çok **uzakta değil(dir)**. (uzakta **değil idir**)

Ek Fiilin Soru Şekli

Ek fiilin soru biçimi de diğer fiillerde olduğu gibi “**mi**” soru edatıyla yapılır. “mi” soru edatı isimle ek fiil arasına eklenir.

Örnek(ler)

- » Bayramda yollar **kapalı mıymış**?
- » En sevdiğin mevsim **yaz mıdır**?

2. Basit Zamanlı Fiilleri Birleşik Zamanlı Yapmak (Fiil Cümlelerinde Ek Fiil)

Basit zamanlı (sadece bir kip eki almış) fiiller, ek fiil olarak birleşik zamanlı (birden fazla kip eki almış) fiil olurlar. Fiilin birleşik zamanlı olması demek iki kip ekinin yan yana gelmesi demektir. Birleşik zamanlı fiillerde ikinci kip eki her zaman ek fiildir.

> Fiil cümlelerinde **ek fiil**, üç kiple çekimlenir:

1. Ek Fiilin Hikaye Hikaye Birleşik Zamanı (idi)
2. Ek Fiilin Rivayet Birleşik Zamanı (imiş)
3. Ek Fiilin Şart Birleşik Zamanı (ise)

Örnek(ler)

» **geliyorum**

Bu fiil sadece bir kip eki (**şimdiki zaman eki**) aldığı için **basit zamanlı fiildir**.

» **geliyormuşum** (geliyor **imişim**)

Bu fiil ise iki kip eki (**şimdiki zaman eki** + **öğrenilen geçmiş zaman eki**) aldığı için **birleşik zamanlı fiildir** ve ikinci kip eki **ek fiildir**.

BASİT ZAMANLI FİİL	BİRLEŞİK ZAMANLI FİİL
bakmışsın	bakmıştın
okumalıyız	okumalıydık
görse	görseymiş
sevdi	sevdiyse
kazanacaksınız	kazanacaktınız

Birleşik Zamanlı Fiiller

1. Birleşik Zamanlı Fiiller (Hikâye Birleşik Zamanlı Fiil, Rivayet Birleşik Zamanlı Fiil, Şart Birleşik Zamanlı Fiil) 2. Birleşik Zamanlı Fiillerin Cümleye Kattığı Anlamlar

Birleşik zamanlı fiiller, basit zamanlı fiillere ek fiil getirilmesiyle oluşturulur. Konunun ayrıntılarına geçmeden önce basit zamanlı fiil nedir, hatırlayalım:

Basit Zamanlı Fiil (Basit Çekimli Eylem)

Sadece bir kip eki almış fiillere **basit zamanlı fiil** denir. Basit çekimli fiiller, [haber kipi veya dilek kipi](#) eklerinden sadece birini alarak çekimlenir.

Örnek(ler)

» okuyorum

Bu fiil, haber kiplerinden **şimdiki zaman kip ekini** almıştır, sadece bir tane kip eki aldığı için **basit zamanlı fiildir**.

» çalışmalısın

Bu fiil, dilek kiplerinden **gereklilik kip ekini** almıştır, sadece bir tane kip eki aldığı için **basit zamanlı fiildir**.

Birleşik Zamanlı Fiil (Birleşik Çekimli Eylem)

Fiilin birden fazla kip eki almasıyla oluşan fiillere **birleşik zamanlı fiil** denir. Fiilin birleşik zamanlı olması demek iki kip ekinin yan yana gelmesi demektir. Birleşik zamanlı fiillerde ikinci kip eki her zaman [ek fiil](#)dir.

Örnek(ler)

» okuyordum

Bu fiil hem **şimdiki zaman kip ekini** hem de **görülen geçmiş zaman kip ekini** almıştır. İki tane kip eki aldığı için **birleşik zamanlı fiildir**.

» çalışmışsın

Bu fiil hem **gereklilik kip ekini** hem de **duyulan geçmiş zaman kip ekini** almıştır. İki tane kip eki aldığı için **birleşik zamanlı fiildir**.

EK BİLGİ Basit zamanlı fiillere eklenerek onların birleşik zamanlı olmalarını sağlamak [ek fiil](#)in temel görevlerinden biridir.

> Birleşik zamanlı fiillerin üç çekimi vardır:

1. Hikaye Birleşik Zamanlı Fiiller (idi)
2. Rivayet Birleşik Zamanlı Fiiller (imiş)
3. Şart Birleşik Zamanlı Fiiller (ise)

1.1. Hikâye Birleşik Zamanlı Fiiller

Basit zamanlı fiillere ek fiilin görülen geçmiş zaman eki “**idi**” getirilerek yapılır. Hikâye birleşik zamanı, eylemin geçmişte yapıldığını hikâye gibi anlatır.

Örnek(ler)

FİİL	HABER / DİLEK KİPİ	G. GEÇMİŞ ZAMAN EKİ	KİŞİ EKİ
» oku	yor	du	m
			n
			–
			k
			nuz
			lar

» Eve geldiğimde halen **uyuyordu**. (uyuyor **idi**)

Bu cümlede “uyumak” fiili **şimdiki zaman kip eki**nden sonra ikinci kip eki olarak **bilinen geçmiş zaman kip ekini** de aldığı için **birleşik çekimli eylemdir** ve **şimdiki zamanın hikâyesi** olarak isimlendirilir.

> “Sevmek” fiilinin farklı kiplerle **hikâye birleşik zamanı çekimi** şöyledir:

BİRLEŞİK ZAMANLI FİİL	TÜRÜ
sev diydim	görülen geçmiş zamanın hikâyesi

sev miş tim	duyulan geçmiş zamanın hikâyesi
sevi yor dum	şimdiki zamanın hikâyesi
seve cek tim	gelecek zamanın hikâyesi
seve rdim	geniş zamanın hikâyesi
sevmeli ydim	gereklilik kipinin hikâyesi
sevey dim	istek kipinin hikâyesi
sevsey dim	şart kipinin hikâyesi

NOT Emir kipinin hikâye birleşik zamanı **yoktur**.

1.2. Rivayet Birleşik Zamanlı Fiiller

Basit zamanlı fiillere ek fiilin duyulan geçmiş zaman eki “**imiş**” getirilerek yapılır.

Örnek(ler)

FİİL	HABER / DİLEK KİPİ	D. GEÇMİŞ ZAMAN EKİ	KİŞİ EKİ
» oku	yor	muş	um
			sun
			–
			uz
			sunuz
			lar

» İsmail Beyler yarın bize **gelecekmiş**. (gelecek **imiş**)

Bu cümlede “gelmek” fiili **gelecek zaman kip eki**nden sonra ikinci kip eki olarak **öğrenilen geçmiş zaman kip eki**ni de aldığı için **birleşik çekimli eylemdir** ve **gelecek zamanın rivayeti** olarak isimlendirilir.

> “Bilmek” fiilinin farklı kiplerle **rivayet birleşik zamanı çekimi** şöyledir:

BİRLEŞİK ZAMANLI FİİL	TÜRÜ
bil mişmiş	duyulan geçmiş zamanın rivayeti

biliyormuş	şimdiki zamanın rivayeti
bilecekmiş	gelecek zamanın rivayeti
bilirmiş	geniş zamanın rivayeti
bilmeliymiş	gereklilik kipinin rivayeti
bileymiş	istek kipinin rivayeti
bilseymiş	şart kipinin rivayeti

NOT Görülen geçmiş zaman kipi ile emir kipinin rivayet birleşik zamanı yoktur.

1.3. Şart Birleşik Zamanlı Fiiller

Basit zamanlı fiillere ek fiilin şart kip eki “ise” getirilerek yapılır. Şart birleşik zamanı, eylemin yapılışını, başka bir eylemin yapılışına şart koşar.

Örnek(ler)

FİİL	HABER / DİLEK KİPİ	ŞART KİPİ EKİ	KİŞİ EKİ
» oku	yor	sa	m
			n
			–
			k
			nız
			lar

» Bu dönem takdir alırsan sana tablet alacağım. (alır isen)

Bu cümlede “almak” fiili geniş zaman kip ekinden sonra ikinci kip eki olarak şart kip ekini de aldığı için birleşik çekimli eylemdir ve geniş zamanın şartı olarak isimlendirilir.

> “Yapmak” fiilinin farklı kiplerle şart birleşik zamanı çekimi şöyledir:

BİRLEŞİK ZAMANLI FİİL	TÜRÜ
yaptıysan	görülen geçmiş zamanın şartı
yapmışsan	duyulan geçmiş zamanın şartı

yapıyorsan	şimdiki zamanın şartı
yapacaksan	gelecek zamanın şartı
yaparsan	geniş zamanın şartı
yapmalıysan	gereklilik kipinin şartı

NOT İstek, şart ve emir kipinin şart birleşik zamanı yoktur.

2. Birleşik Zamanlı Fiillerin Cümleye Kattığı Anlamlar

Birleşik zamanlı fiiller, eklendikleri fiile zaman anlamının yanı sıra “küçümseme, terk edilmiş alışkanlık, kesinlik, ihtimal, başkasından duyma, umursamama, gerçekleşmemiş niyet” gibi anlamlar da kazandırır.

2.1. Küçümseme / İnanmama Anlamı

“-miş + mış” birleşik yapısı cümleye küçümseme, inanmama, alay, kinaye anlamı katar.

Örnek(ler)

- » Sınava çok çalışmışmış.
- » Ödevlerini zamanında yapmışmış.

2.2. Terk Edilmiş Alışkanlık Anlamı

“-r + di” birleşik yapısı cümleye terk edilmiş alışkanlık anlamı katar.

Örnek(ler)

- » Küçükken birbirimize mektup yazardık.
- » Eskiden her gün spor yapardım.

2.3. Başkasından Duyma Anlamı

“-r + miş, -yor + muş” birleşik yapıları cümleye başkasından duyma, başkasından öğrenme anlamı katar.

Örnek(ler)

- » Çocuklar bahçede oynuyormuş.
- » Bakışları insanı çok etkilemiş.

2.4. Gerçekleşmemiş Beklenti Anlamı

“-ecek + ti” birleşik yapısı cümleye gerçekleşmemiş beklenti, gerçekleşmemiş niyet anlamı katar.

Örnek(ler)

- » Babam doğum günümde bana bisiklet alacaktı.
- » Arkadaşım dün bize gelecekti.

2.5. Kesinlik Anlamı

“-miş + tir” birleşik yapısı bazı durumlarda cümleye kesinlik anlamı katar.

Örnek(ler)

- » Kalemleri bırakın, sınav sona ermiştir.
- » Medeniyet, yazının bulunmasıyla başlamıştır.

2.6. Olasılık / İhtimal Anlamı

“-miş + tir” birleşik yapısı bazı durumlarda ise cümleye ihtimal, olasılık anlamı katar.

Örnek(ler)

- » Belki Ahmet’i de aramıştır.
- » Bu saate kadar çoktan uyumuştur.